

ÚJ KIHÍVÁSOK A SPORT CIVIL SZFÉRÁJÁBAN: MEGFELELNEK-E A SPORTEGYESÜLETEK A KÖZÖSSÉGI IGÉNYEKNEK?

Bukta Zsuzsanna

Kulcsfogalmak: sportegyesület, közösség, tagság, társadalmi szerep, önkéntesség

A sportegyesületek a nonprofit szféra jelentős hányadát alkották már a civil társadalom kialakulásának kezdeteitől fogva. Az öncélú testmozgáson túl a sportklubok mindig hordoztak többletfunkciókat, a különböző történelmi korokban különböző mértékben és módon. Napjainkban a sportolás jó eszközként használható bizonyos égető társadalmi problémákra: a fiatalok hasznos időtöltésének, önkéntes tevékenységének motiválására, az egészséges test és lélek megőrzésére kiválóan alkalmas. A sportegyesületek vezető szerepet játszhatnak a helyi közösségi élet szervezésében is. A jelen cikkben taglalt vizsgálat célja az, hogy megállapítsa, képes-e a szocialista sportmozgalom örökségét nagyrészt még magán viselő sportszféra, azon belül a sport civil szervezetei megfelelni az előbb említett kihívásnak, be tudják-e vonni tevékenységükbe megfelelő számban a lakosságot, tudnak-e életmód-klubként működni?

A sportegyesületek társadalmi szerepének elemzésén túl bemutatásra kerülnek a ma jellemző sportegyesületi típusok, valamint elemzésre kerülnek a szerző 2004-es sportegyesületi felmérésének a témához kapcsolódó, még nem publikált eredményei.

A sport és a sportegyesületek társadalmi szerepe

Történelmi tanulságok

A sportegyesületek a XVIII. századi megjelenésüktől kezdve az ártalmatlannak ítélt sporttevékenység mellett gyakran valamiféle hiánypótló funkciót is biztosítottak az önkéntes, szabad egyesülésnek, a különböző nemzeti és polgári eszmék hangoztatásának azokban az időkben, amikor erre nyílt politikai csoportosulások révén nem volt lehetőség. A német tornamozgalomhoz egyértelműen köthető a porosz abszolutizmus elleni civil lázadás megnyilvánulása; hasonló szerepet töltöttek be a szláv népeknél a Szokol-mozgalom egyesületei. Magyarországon a reformkor lovas-, lővész- és vívóegyletei adtak teret és alkalmat a hazafias megnyilvánulásoknak, nem véletlen, hogy a szabadságharc leverése után az egyleteket feloszlatták, a fegyvereket elkoboztatták. Ebben az időszakban azonban a nyílt politikai tevékenységet folytatni nem tudó nemesség éppen a kulturális, sport célú tömörülésekben találta meg önkifejezési lehetőségeit, és az egyre engedékenyebb Habsburg politika sem akadályozta a szerveződések meg- vagy újjáalakulását. A kiegyezés pedig végképp teret nyitott az ekkor már külföldről beáramló további sportágak (atlétika, evezés, korcsolyázás) művelőinek az egyesületek szabad alapításához. Az Osztrák-Magyar Monarchia korszakában, majd Trianon után is nagy jelentősége volt a sport nemzeti egységet, erőt kifejező szerepének, nem véletlen, hogy olyan korán és lelkesen kapcsolódtunk be a nemzetközi sportmozgalmakba is.¹

A szocializmus időszakában – főként az 50-es, 60-as években –egy-egy kivételtől eltekintve a sport volt a civil szféra egyetlen formailag megtúrt megnyilvánulása, nagyon erős állami-politikai kontroll mellett (Bakonyi, 2007). Ekkor már nem lehetett szó rejtett politikai mozgalmakról, a sportegyesületek állami szervezetek és vállalatok által eltartott, szigorúan az élsportra történő felkészülés terepeként működő klubok voltak. A sport politikai-anyagi támogatása nem terjedt ki az ún. szabadidősportra, pontosabban a központilag irányított mozgalmakon, próbákon túlra. A sok szakosztályos sportegyesületben legfeljebb a sakk, a természetjárás, a tekézés képviselte az élsporton kívüli világot. Ha valahol civilséget keresünk a sportban, akkor ezekben a közösségekben találjuk meg őket, itt adódott lehetőség az önkéntes szerveződésre, a közösségi életre, a társadalmi ambíciók kiélésére. Ezek a lehetőségek újabb hobbiszervezetek, szakosztályok létrejöttével, ha nem is óriási léptékben, de folyamatosan nőttek a 60-as, 70-es években; minél közelebb jutunk a rendszerváltáshoz, annál szabadabb légkörben. A folyamatokat az életmódváltás, a külföldről beszivárgó szabadidős mozgalmak (aerobik, fitness), az új sportágak létrejötte (keleti harcművészetek, tollaslabda, biliárd stb.) is elősegítette, és az 1989 utáni sport nonprofit szférájának az összetételére is jelentős hatással volt. (Bukta, 2005)

A szocialista érában a létező sportegyesületek, bár jelentős állami kontroll mellett működhettek, mégis kínáltak civil, közösségi funkciókat az erre motivált állampolgárok számára:

1. Közösségfejlesztésre, közösségépítési lehetőségekre, helyi kezdeményezésre a szocialista érában elsősorban a sport és a kultúra területén nyílt lehetőség. Azok az aktivisták, akik a sport területén ebben az időszakban tevékenykedtek, ma is nagyon aktív szereplői a sportéletnek, sok tekintetben munkájuk sem különbözik a korábban begyakorolt, rutinszerű szervezéstől. Fontos megemlíteni, hogy például a nagyon jól szervezett diáksport és iskolai sporttevékenység keretében tevékenykedők szintén teret kaphattak szervezői ambícióik érvényre juttatásában, a sportban a nonprofit szervezethez kötődők és az azon kívüli, önkéntesen vagy munkájuk miatt sporttal foglalkozók (testnevelő tanárok, edzők, önkormányzati sportszakemberek) munkája korábban is, napjainkban is összefonódott.
2. A társadalmi egyenlőtlenségek kezelésére a sport mindig jó lehetőséget adott. Bár éppen a szocializmus az a rendszer, amelyben a társadalmi különbségek a mindennapi életben nem jelentkeztek élesen, mint a háború előtt vagy akár a rendszerváltás utáni korszakban, mégis mindenki számára átélhető élvezetet nyújt a sportpálya „társadalmon kívülisége”, ahol csak a sporttevékenység szabályai érvényesülnek. Gólt lehet rúgni a főnököknek, jó teljesítmény esetén a diákot tanára ellenében ünneplik, a szegény sorsú kisgyerek tehetsége révén átélheti a kiválóság érzését olyan társaival szemben, akik jobb családba születtek.
3. A sport jó terep a közös élmények megélésére, örömszerzésre, a nemzeti vagy helyi büszkeség átélésére, függetlenül attól, milyen szerveződés keretében jön létre. A válogatottnak, az olimpián szereplő sportolóknak vagy a helyi kis csapatoknak közösen szurkolni mindig is nagy élmény volt. A sportszervezetek ma már tudatosan igyekeznek építeni imázsukat, de a szocializmus évtizedeiben is összefonódott velük identitásuk, szimbólumaik, színeik, helyi, közösségi kötődésük okán bármennyire is hierarchizált, ellenőrzött volt a működésük, egyfajta „civilséget” a sport közös örömének megélhetősége mindig hordozott.

A rendszerváltás utáni társadalmi kihívások a sportban

Az 1989-es rendszerváltás után a magyar sportszférában is gyökeres változások mentek végbe. Sok más mellett az egyik legfontosabb ezek közül, hogy a sportszolgáltatás már nem elsősorban állami megrendelésre és finanszírozással működik. Bár a sport bizonyos szegmenseit – főleg az élsportot – ma is jelentős mértékben támogatja az országos és a helyi kormányzat, a sportban résztvevők hozzájárulása erőteljesen megemelkedett, illetve finanszírozóként megjelent az üzleti szféra is (Bakonyi, 2007).

A rendszerváltáskor létező sportegyesületek egy része 1989 után megszűnt, az újonnan létrejövő klubok lettek a sport igazi, valódi civil szférája. Tagságuk a saját sportolási, sportfogyasztási igényeit kívánta kielégíteni, állami támogatásra nem, vagy csak közvetett módon számított. Ezek a civil szervezetek, illetve részben a régiek is (hiszen azok is több-kevesebb sikerrel próbáltak profilt váltani, alkalmazkodni a megváltozott körülményekhez), szembe találták magukat néhány olyan, előtérbe kerülő társadalmi problémával, amelyek megoldásához a tevékenységükkel – mintegy „eszközként” – hozzá tudtak járulni. Megjelentek például az egészséges életmódot előtérbe helyező klubok, köztük a fogyást, új étkezési szokásokat, alakformálást, testi-lelki egyensúlyt propagálók. Létrejött olyan mozgalom, amely a csellengő gyerekek sportra csábítását vállalta magára. Felbukkant számos olyan új sportág, mozgásforma, amelynek már volt előzménye, de széles körben csak a szabad egyesület-alapítás légkörében terjedt el: küzdősportok, táncok, a fitnesshez kötődő sportágak, az extrém sportok. Megjelentek a nemzetközi porondon már régóta űzött sportágak (amerikai futball, rögbi, curling stb.), a sport és a hobbi határterületén működő tevékenységek (horgászás, kártyajátékok) klubjai. Előtérbe kerültek az ún. rétegsportok is, időseknek, anyukáknak, fogyatékosoknak speciális sportfoglalkozásokat kínáló szervezetek is alakultak. Bár a sport nevelési funkciói mindig is érvényesültek, az utóbbi két évtizedben a liberálisabb oktatásban az informális nevelés különböző formái, így a sportközösségekben való viselkedés is nagyobb jelentőséget kapott.

Sport és közösségi élet

Hazánk és a többi poszt-szocialista ország a közösségi élet szempontjából ellentmondásos örökséggel küzd mind a mai napig. A rendszerváltás előtt természetesen egyfajta passzivitás, közönyösség alakult ki a közügyek iránt, az állampolgárok hozzászórtak, hogy ezeket az ügyeket az állami és szervezetei intézik. Kivételt képeztek ez alól a kultúra, a sport és a szabadidő területei, ahol korlátozott lehetőség nyílt az egyéni kezdeményezésekre. Ezek a területek ugyan hagyományokkal, rutinnal, előnnyel rendelkeztek a többi tevékenységcsoporthoz képest, átalakulásuk, a szemléletváltzási kényszer mégis ezeken a területeken is válságot, zavarodottságot okozott. A sport szervezetei közül nagyon kevesen tudták az állami gondoskodás, főképpen az állami források beszűkülése nyomán előállt helyzetet kezelni. A sportszféra a mai napig sem volt képes pontosan definiálni az állami, civil és az üzleti szféra feladatait, nem kristályosodott ki egy új, a modern társadalmakban szokásos munkamegosztás.

Ennek a jelenségnek az egyik oka, hogy az önszerveződés két fontos feltétele, a demokratikus berendezkedés kialakulása és a modernizáció közül csak az előbbi zajlott le, az utóbbiban nem történt

valódi áttörés (Vercseg, 2010). A gazdasági, politikai, társadalmi modernizáció magával kellene, hogy hozza a személyiség modernizációját, ami azt jelenti, hogy az egyének képesek önmagukért, környezetükért, közösségükért tenni, ki tudják használni a lehetőségeiket. Nálunk azonban ma is jellemzőbb a kivárás, a függés, a túlélés kultúrája. Az egyén ilyen szempontú felszabadulása nem következett be, mint ahogy az igazi gazdasági jólét és politikai stabilitás sem jellemző még Magyarországon mindennapjaira.

A kultúrában, sportban meglévő hagyományok egyfelől segítik napjaink önszerveződő folyamatait, hiszen az ezeken a területeken tevékenykedőknek ma is aktív az a generációja, amelyik tudását, tapasztalatait használja a közösségi élet szervezésében. Ugyanakkor ez a generáció egy felülről szervezett, centralizált szolidaritás részeként tevékenykedett, hiányoztak a lokális közösségek. A mai civil társadalom legerősebb, legreménytelibb szervezetei nélkülözik ezt az örökséget, alulról építkező, a helyi közösség igényeiből, lehetőségeiből kiinduló szerveződések. A sport világában nagyon gyakran emlegetik, hogy a rendszerváltás valójában nem történt meg, folyamatosan a korábbi reflexek átmentése zajlik; a valódi rendszerváltás azoknak a fiataloknak a szemléletváltásával jöhet el, akik az 1989 utáni világban, lehetőségek közepette építették fel azokat az értékeket, amelyek a sport új társadalmi funkcióit is képesek megjeleníteni. Meglátásom szerint azonban az utóbbi néhány év folyamatai ezen a területen is visszafejlődéssel fenyegetnek; túlzott és felülről vezérelt állami támogatások, centralizált sportpolitika és az alulról jövő kezdeményezéseket egyre szűkösebben vagy alig támogató légkör alakult ki, amelyben a függőségek megint csak erősödnek a szabad cselekvéssel szemben.

A rendszerváltással viszont nemcsak a világ változott meg a sportszervezetek körül, hanem a centralizált, hierarchizált sportegyesületi világ is a feje tetejére állt: a grass-root² kezdeményezések kerültek előtérbe. Nemcsak a nonprofit szervezetek körében vált jellemzővé a helyi kezdeményezések dominanciája, hanem az államigazgatás szinterei közül is a helyi önkormányzatok lettek a főszereplők a sportélet szervezésében. Az új helyzetben mindkét félnek szüksége volt a másik támogatására, segítségére, és ehhez – főként vidéken, a kisebb településeken – segítettek a régi reflexek, régi ismeretségek.

A sportegyesületek közösségszervezési potenciálja egyértelmű. Ugyanakkor egyre inkább konkurrenciát jelentenek egyrészt az üzleti vállalkozások, másrészt az informális mozgalmak, sportközösségek, amelyek a mai közösségi felületeken formális megalakulás nélkül is remekül megoldják az önszerveződést.

A sportegyesületek jellemző típusai

A hazánkban jelenleg működő, elsősorban sporttevékenységgel foglalkozó nonprofit szervezetek számát 9-10 ezerre, a sportegyesületi státuszú szervezetekét 7-8 ezerre becsülhetjük.³ Az átlagos működési jellemzőket figyelembe véve gyaníthatóan a valóban működő, rendszeres tevékenységet folytató egyesületek száma ennél kisebb, hozzávetőlegesen 6 ezer körüli. Ezek a sportegyesületek meglehetősen heterogén csoportot alkotnak. A sportegyesületi felméréseink alapján jól elhatárolható sportegyesületi típusokat határozhatóak meg, olyan mutatók segítségével, mint az alapítás éve, a sportegyesület szakosztályainak (sportágainak) száma, a sportegyesületben igazolt versenyzőként

szereplő tagok száma, a sportegyesületek tevékenységi köre, valamint kiadásaiak nagyságrendje és célja. Az egyes kategóriákban megtalálható sportegyesületek számának meghatározásához – a korábban kikalkulált számokat alapul véve – sportági szövetségi, állami műhelytámogatási illetve az önkormányzatok által megadott adatokat és részben becsléseket lehet alkalmazni (Bukta, 2013).

I. A sikergyáros nagy klubok

Azok a közismert sportegyesületek tartoznak ide, amelyek a magyar élsport, a nemzetközi sikerek nagy részét adják, sok szakosztállyal, nagy taglétszámmal, a klubot irányító apparátussal. Ezek az egyesületek működésükben sokkal inkább hasonlítanak egy vállalkozáshoz: foglalkoztatottjaik, székházuk, infrastruktúrájuk van, nagy költségvetéssel dolgoznak. Ennek ellenére feltételeik szinte kivétel nélkül elégtelenek, alulfinanszírozottak. Szabadidősport tevékenységük 1-2 szakosztályban megjelenik, de nem ez a jellemző a klubok egészére. Attól függetlenül, hogy a közvélemény számára ők jelentik a sportklub fogalmát, ez a réteg igen szűk, összesen kb. 60-80 ilyen klub van. A sportegyesületek számához képest ez 1%-ot sem jelent, nagy részük Budapesten vagy vidéki nagyvárosban található.

II. A hagyományos versenyzők

Ezeket a sportegyesületeket általában 1989 előtt hozták létre, nagy múlttal rendelkeznek, több szakosztállyal, valamelyik sportágukban legalább az országos élvonalba tartozó versenysport tevékenységet végeznek. Fontos jellemzőjük az előző csoporthoz képest, hogy költségvetésük kisebb, ugyanakkor városukban vagy kerületükben a sportéletben olyan jelentős, vezető szereppel bírnak, amely miatt az önkormányzat kiemelt támogatását élvezik. Versenysport tevékenységük mellett általában megjelenik a lakossági szabadidősport szolgáltatás nyújtása, legtöbbször komoly utánpótlás-nevelő munka is folyik – sok esetben az előző kategóriához tartozó klubok viszik el az itt felnevelt tehetségeket. A megyei jogú városok mellett néhány kerületben, illetve kisebb, a sport szempontjából jelentős városban találhatóak ilyen klubok, településenként átlagosan 3-4. Számuk országosan 300-350 körülire becsülhető.

III. A modern szolgáltatók

A harmadik csoportot a tipikusan egy- vagy kevés szakosztályos sportklubok alkotják, amelyek általában 1989 után alakultak. Köztük van olyan, amely korábban nagy egyesületből kivált vagy megmaradt szakosztályból vált önálló egyesületté, illetve újonnan alakult, újabb, „divatos” sportág elterjesztésével, népszerűsítésével foglalkozik. Versenysport tevékenységük általában a hazai élvonalnál alacsonyabb osztályokban jelenik meg, alapvetően sportszolgáltatásokat nyújtanak: sokan szerveznek tanfolyamokat, táborokat, lehetőséget biztosítanak a szabadidős sportra is. Az egyesületek legnagyobb része (kb. 3000-3500) ebbe a kategóriába tartozik.

IV. A szabadidősportos klubok

A negyedik fajta sportegyesület a szabadidős klub. Nem végez élsport tevékenységet, több sportág űzésére ad lehetőséget, versenyeket, túrákat szervez. Tagságát tekintve vagy egy területre (általában településre) koncentrálódik, vagy egy társadalmi rétegre, korcsoportra, munkahelyi vagy egyéb közösségre. A természetjáró -, technikai - és tömegsport klubok, lakótelepi egyesületek, vállalati, szervezeti sportegyesületek, életmód klubok tartoznak ide, számuk szintén jelentős, kb. 3000.

V. A diáksport klubok

Általános és középiskolai diáksport és egyetemi, főiskolai sportegyesületek. Jelenleg hozzávetőlegesen 600 diáksport egyesület működik (3102 iskolai sportkör mellett, amelyek nem jogi személyek). A felsőoktatásban működő egyesületekre sokkal jellemzőbb a tagok (hallgatók, oktatók) aktivitása, ezáltal a szabadidősport igények kielégítése.

A kategóriák tökéletes elhatárolása nem lehetséges, csak az elemzés megkönnyítésére szolgálnak. A továbbiakban csak a II-es, III-as és IV-es kategóriára vonatkozó felmérési adatokat mutatom be, mivel a téma szempontjából ezek a leginkább releváns szervezetek.

Egy sportegyesületi felmérés tanulságai

A sportegyesületek szerepe a település közösségi életében

A sportegyesületek közösségi funkcióinak vizsgálatakor a sportegyesületek egyes településeken való jelenlétét, tagsági és tagozódási jellemzőit, az önkéntesek számát és jellemző tevékenységeiket, valamint e szervezetek sportszakmai és egyéb tevékenységeit veszem górcső alá. (Bukta, 2013)

A sportegyesületek tagsági és tagozódási jellemzői

Országos szinten az összes egyesület 15,6%-a sportegyesület, ezen túl pedig minden negyedik klub a szabadidős kategóriába tartozik (KSH, 2011). Ez azt jelenti, hogy nagyjából minden negyedik egyesület tevékenysége a sporthoz vagy a szabadidő mozgásos eltöltéséhez kapcsolódik⁴. Még magasabbak az arányok, ha csak azokat a településeket nézzük, ahol van sportegyesület; köztük is leginkább a megyei jogú városok és az egyéb városok esetében közelíti meg az arány a 40%-ot. Ennek feltételezhetően a jó létesítmény-ellátottság, valamint a sok oktatási intézmény az oka, az adottságok gyakran meghatározzák a sportklubok szerveződését.

Egy budapesti kerületben átlagosan 70-80, egy megyei jogú városban 85-90, egy városi rangú településen 12 sporttevékenységet folytató egyesület van. A községekben, falvakban egy vagy két sportegyesület működése jellemző. A teljes civil szférával ellentétben a Budapest-centrikusság a sportszférára kevésbé jellemző, viszont az országos hatókörű sportszervezetek (főként a szövetségek) általában a fővárosban vannak bejegyezve. A kistépüléseken a sportnál nagyobb arányban csak a polgári védelem és tűzoltás, valamint a településfejlesztés szervezetei vannak jelen.

A sportegyesületek tagsági jellemzői képet adnak arról, hogy a lakosság mekkora részét képesek aktivizálni. Országos szinten kb. 800 ezer lakos sportol egyesületekben, amely a lakosság 8,5-9%-át jelenti. Ebben a számban benne foglaltatnak azok a diáksport egyesületek, amelyek tagjai valószínűleg iskolai keretek között egyébként is sportolnak.

Év	Sportegyesületek száma	Becsült sportegyesületi taglétszám (130 fő/egyesület)	Egy sportegyesületre jutó lakosságszám	A sportegyesületi tagság aránya a lakosságszámhoz viszonyítva
1975	4 154	540 020	2 410	5,40%
1987	3 263	424 190	3 065	4,20%
1990	2 716	353 080	3 682	3,50%
1994	3 240	421 200	3 086	4,15%
1999	5 603	728 390	1 785	7,20%
2002	5 385	700 050	1 857	7%
2003	5 937	771 810	1 684	7,50%
2006	6 204	806 520	1 611	8%
2009	6 831	888 030	1 126	8,80%
2011	6 586	856 180	1 518	8,50%

Forrás: OTSH-MOB, KSH

1. táblázat: Becsült sportegyesületi taglétszám és a lakossághoz viszonyított aránya 1975- 2011

A egyesületi taglétszámot a teljes magyar nonprofit szférát tekintve a statisztikák 4,4 millióra becsülik, a sportegyesületek becsült taglétszáma napjainkban megközelítőleg 850 ezer fő – vagyis minden ötödik egyesületi tag sportegyesülethez kötődik. A felmérésünk alapján egy egyesület – a létező több ezer sportegyesület taglétszám szerint nagy különbségeket mutat – átlagosan 130 taggal rendelkezik, 6-7 ezer egyesületnél így kapjuk meg a 850 ezres taglétszámot. Az utóbbi évek tendenciája szerint ez a létszám jelenleg stagnál, jelentős változás – a rendszerváltás utáni hirtelen esés óta – nem történt (KSH-kiadványok 2000-2011, Bukta, 2013).

A sportban való részvételtől készült 2004-es közvélemény-kutatás⁵ alapján aktívan (átlagosan legalább heti egy alkalommal) a felnőtt lakosság 16%-a, heti kétszer legalább egy órát 9%-a sportol. A felmérés alapján ezen rendszeresen mozgó populációnak legfeljebb 50%-a végzi a tevékenységet sportegyesületben, így a 16%-os arányt (1,6 millió ember) alapul véve nagyjából az a szám jön ki, amelyet a klubok hozzávetőleges száma és hozzávetőleges taglétszáma alapján kapunk. Fontos megjegyezni, hogy egy szabadidősportoló vagy diáksportoló több egyesületnek is tagja lehet. További nehézséget okoz a becslésben, hogy a tagok sportolási intenzitásáról nem tudunk semmit; ez ugyanúgy bizonytalansági tényező, mint ahogy az egyesületek száma is az – nem tudjuk, mennyi közülük a passzív, már csak papíron létező szervezet.

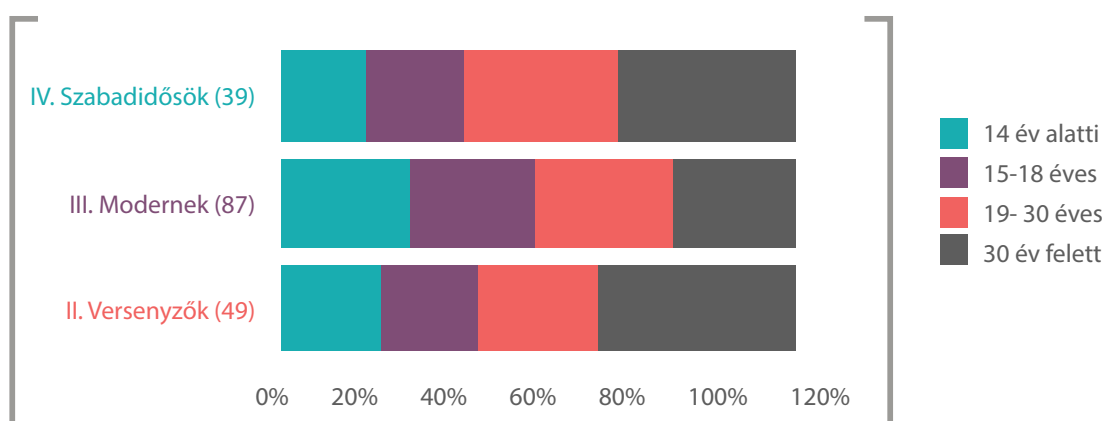
A sportegyesületi felmérésünk mintájában szereplő 175 egyesület összességének átlagos taglétszáma 102. (A legnagyobb taglétszámú egyesületi csoport az itt nem elemzett diáksporté, illetve az I-es sikergyáros kluboké.) A vizsgált kategóriák között a legnagyobb tagsággal és legtöbb szakosztállyal rendelkező csoport a II-es, azaz a hagyományos, bajnokságokban szereplő egyesületek köre. Esetükben magas az igazolt versenyzők aránya is, ez a hagyományok, az egyesület régi tagságának a megmaradása miatt van, illetve sokan közülük „ráálltak” a minőségi utánpótlás-nevelésre is⁶.

egyesületi típusok (n)	Átlagos taglétszám	A tagdíjfizetők aránya	Az igazolt versenyzők aránya	Szakosztályok átlagos száma
II. versenyzők (49)	157,83	81%	64%	2,61
III.modernek (87)	67,26	79%	60%	1,45
IV. szabadidősök (39)	81,47	99%	37%	1,73

Forrás: Bukta, 2013

2. táblázat: A sportegyesületek tagsági és szakosztályi jellemzői

	II. versenyzők (49)	III.modernek (87)	IV.szabadidősök (39)
14 év alatt	19%	25%	18%
15-18	20%	24%	19%
19-30	23%	27%	30%
30 év felett	38%	24%	33%

1. ábra: Az egyesületi kategóriák tagjainak életkori megoszlása

A sportági megoszlásból kiderül, hogy bizonyos nagy hagyományokkal rendelkező, ugyanakkor letűnőben lévő sportágak (birkózás, súlyemelés, ökölvívás, vívás, teke, atlétika) ebben a szintén hagyományos sportegyesületi formában tűnnek fel leginkább. Ezek a sportágak kevésbé alkalmasak közösségépítésre, szabadidős tevékenységre.

A III-as csoport, azaz a modern sportegyesületek általában egy vagy két szakosztállyal rendelkeznek. Alulról építkező természetük is maga után vonja, hogy alapításkor egy-egy sportág, esetleg egy-két rokon sportág szakemberei indítanak el egy szervezetet, és eszük ágában sincs összeállni még több, teljesen más természetű sportággal. Ebben a csoportban számos olyan egyesület található, amely korábban létezett, életképtelennek vagy nehézkesnek bizonyult több szakosztályos egyesületből vált ki, s önálló szervezetet alapított. Az átlagos taglétszám sem túl magas, az igazoltak aránya viszont nagyobb, mint a nem igazoltaké: ebből következik, hogy a III-as csoport egyesületeinek nagy része részt vesz a sportági versenyrendszerben. Az életkori megoszlás teljesen egyenletes, jelezve, hogy az egyesületek profilja széles, az utánpótlás-neveléstől a szabadidős jellegű sporttevékenységig terjed.

A IV. csoport tagjai az elsősorban szabadidős, rekreációs céllal létrejött egyesületek. Többségüket (39-ből 29-et) 1989 után alapították. A modern egyesületekhez képest a legnagyobb eltérés, hogy igazolt versenyzőinek aránya mindössze 30%, tehát a tagság nagy része nem vesz részt semmilyen versenyrendszerben sem. A tagdíjfizetési fegyelmezettség is itt a legnagyobb, köszönhetően annak, hogy a csupán szabadidő-eltöltési célú sporttevékenységért a tagok elfogadottan megteszik a saját hozzájárulásukat (a rendszeresen versenyzőktől, akiknek különböző juttatásokat, költségtérítést adnak, nem biztos, hogy minden szervezet behajtja a tagdíjat, ezért kisebb az arány az első két csoportnál). Egyértelműen a szabadidős klubokban sportolók a legidősebbek, a versenyzés másodlagosságát ez is hangsúlyozza.

A sportegyesületek tagsági jellemzőit megvizsgálva megállapítható, hogy a lakosságot leginkább bevonni képes típus a szabadidős sportszervezet. Természetesen a többi egyesületi típus is toborozhat bőven tagokat a lakosságból, ha vegyes profilú tevékenységet végez. Az ilyen jellegű nyitásra változatos szakosztályai és állami, önkormányzati támogatásai miatt a II-es kategória lenne a legalkalmasabb. Ezeket a hagyományos, versenyző klubokat ebben járatlanságuk és olykor szemléletváltásra való képtelenségük akadályozza leginkább. A modern sportkluboknak szintén akkor van lakosságot vonzó képessége, ha nem csak a versenyzésre koncentrálnak.

A sportegyesületek tevékenysége

A sportklubok tevékenységét is több mutató alapján vizsgáltam: az egyesületben űzött sportágakat, a sportágak művelésének szintjét a versenyrendszerben, az utánpótlás-neveléssel kapcsolatos tevékenységüket, valamint a sporton túli egyéb társadalmi tevékenységet.

A sportegyesületekben űzött sportágak

A sportágak versenyképessége, népszerűsége, elterjedtsége nagyon változó. Az, hogy az egyesületek mennyire képesek közösségi élet szinterei lenni, nagyban múlik a sportági portfólión is. Belterjesebb, költségesebb, népszerűségében hanyatlóbb sportágaknál ez alig lehetséges, míg a népszerű, könnyen űzhető sportoknál könnyebb a lakosságot becsábítani.

A teljes mintában leggyakrabban előforduló sportágak: labdarúgás, kosárlabda, természetjárás, atlétika, teke, karate (számtalan válfajával), asztalitenisz, tenisz, sakk.

A sportági megoszlásból néhány érdekes tendencia szűrhető le az egyesületi típusokat figyelembe véve:

- csak a régi, hagyományos egyesületekben fordul elő a sportberkekben idejétmúltnak tartott modellezés, öttusa, súlyemelés és a postagalamb-röptetés (utóbbi nem is feltétlenül sportág). Zömében II-es típusú klubnál űzik a vívást, a kézilabdát, a birkózást, a sakkot és az atlétikát.
- Ezzel szemben kifejezetten a modern, III-as típusú egyesületben űzik a karatét, a triatlont, az úszást, a síelést, kick-boxot, a tájfutást és a táncot.
- Kevés olyan sportág van, amely minden egyesületi típusnál egyenletesen megtalálható: a labdarúgás, asztalitenisz, teke, természetjárás, tenisz, kosárlabda, atlétika. Ezek a sportágak egyrészt a leggyakrabban előfordulók, másrészt van széles körben űzött szabadidősportos változatuk, nálunk régóta meghonosodtak és a diáksport versenyrendszerében is gyökeret vertek.
- A szabadidősportnak nincs igazán „műfaja”, a több mozgásformában, kedvtelésből űzött

sportolást jelenti. A fentebb említett, sokszínű sportágakon kívül mindenesetre ide tartozik a lovaglás, ejtőernyőzés, paintball, horgászat. Érdekes, hogy a sokak által művelt aerobic vagy fitness, amely tipikus szabadidősport tevékenység, nem elsősorban az egyesületeknél jelentkezik. Az ilyen sportot űzők vagy vállalkozástól veszik igénybe a szolgáltatást, vagy esetleg egyénileg oldják meg.

A Nemzeti Sportstratégiához reprezentatív lakossági felmérés készült 2004-ben arról, hogy mely sportágakat űzik legszívesebben a sportoló emberek, illetve melyeket kezdenék el legszívesebben a nem sportolók (Nemzeti Sportstratégia, 2005). Az egyesületek szempontjából ez azért rendkívül érdekes, mert az első 12 helyre sorolt sportág nagy részének szabadidős változata jellemzően nem egyesületi formában szerveződik. Valójában a legkönnyebben, illetve legolcsóbban hozzáférhető mozgásformák ezek: az úszás, az aerobic, a kerékpározás, a kocogás, a tenisz, illetve az otthoni torna főként egyénileg zajlik. A labdarúgás, a természetjárás is, bár sok klubban megtalálható, gyakran mégis egyéni szervezéssel működik, s a lakossági igényt elsősorban a csapatjátékokban és a küzdősportokban tudják kihasználni a szabadidősportra is nyitott klubok. Az egyesületeknek mindenesetre fontos lenne odafigyelni az ilyen felmérések eredményeire, hiszen a lakosság bevonása nagyban múlik a kereslethez igazodó kínálaton.

Az egyesületek versenyzési szintje

A lakosság csatlakozása szempontjából a klubok tevékenységének fontos tényezője az is, milyen szintű a versenysportjuk.

Nemzetközi szinten csak a II-es és a III-as csoport egyesületei szerepelnek, elég jelentős számban. Ebben a csoportban főként az országos szint és azon belül az élvonal szerepel leginkább, elenyésző számú az olyan sportegyesület, amelyben nem versenyeznek. Rögtön hozzá kell tenni, hogy az egyes sportágaknál máshol és máshol húzódik a nemzetközi, illetve hazai élvonal szintje. A III. csoport egyesületei közül sokan olyan sportágban versenyeznek, amelynek még szűk a hazai vagy akár a nemzetközi mezőnye is, a II. csoport jellemző sportágaiban viszont nehezebb odaférni a legjobbak közé.

A szabadidősport egyesületek ugyanakkor teljesen érthető módon vagy nem versenyeznek, vagy alacsony szinten teszik azt. A polémia, hogy mi számít versenysportnak, szabadidősportnak, s hogy egyáltalán szét lehet-e választani a kategóriákat, nem tartozik ide, nézetem szerint a csak a területi versenyrendszerben részt vevő egyesületek rendszeres szabadidősport tevékenységet kínálnak, így ehhez a kategóriához állnak közelebb.

A vizsgált egyesületek 55%-a foglalkozik utánpótlás-neveléssel, legnagyobb arányban megint csak a II-es és a III-as kategória.

Az egyesületek a résztvevőket az utánpótlás-nevelés számára iskolákkal való kapcsolatuk révén és tagtoborzók útján szervezik. Előbbi kézenfekvő és jó módszernek tűnik, utóbbi meglehetősen passzív és esetleges. Hirdetések útján csak az egyesületek egynegyede gyűjt tagokat, túlnyomó többségében a III-as csoportból. Semmit sem tesz a tagságának növeléséért az egyesületek 13%-a. A csoportok között ez legjobban jellemző a hagyományos egyesületekre (II-es csoport), amelyek

egyrészt csekély mértékben szorulnak rá a tagdíjakra, egyéb támogatásaik miatt, másrészt a hírnevükre is apellálnak, amikor nem érzik szükségesnek a tagtoborzást. A másik inaktív csoport a szabadidősport egyesületek köre, itt érthetőbb az ilyen irányú passzivitás; a tevékenység intenzitása a tagoktól és az összegyűlt bevételektől függ.

A sportegyesületek egyéb társadalmi tevékenysége

A kérdőíves felmérésben arra is kíváncsi voltam, hogy a sportegyesületek végeznek-e és ha igen, milyen egyéb társadalmi tevékenységet. A válaszlehetőségek között szerepelt, hogy a klub a tagoknak a sporttevékenységen kívül mást is szervez (pl. ünnepségeket, klubnapot), kizárólag ezt a tevékenységet jelölte meg a klubok 20%-a. Egyáltalán nincs egyéb tevékenység az egyesületek 25%-ánál. Szabadidős tevékenységet sok egyesület (43%) végez, ebben az esetben nem lehet tudni, hogy sport jellegű szabadidős tevékenységről van szó, vagy egyéb másról. Feltételezhető, hogy a klubok egy részénél van valamilyen, sportnak nem minősülő tevékenység is, pl. gyűjtés, társasjáték stb.

A valódi több profilú egyesületek tevékenysége három részre osztható. Az első csoport az, amelyik kulturális tevékenységet is végez; ezek a klubok elsősorban táncsporttal foglalkoznak, illetve fogyatékosoknak kínálnak lehetőséget. A másik csoport a szociális tevékenységeket is végzők csoportja, köztük is van fogyatékosokkal foglalkozó szervezet, illetve gyerekeket, fiatalokat segítő egyesület. A harmadik csoport az egyéb kategória, itt (amelyikről egyáltalán tudjuk, hogy mit csinál) megtalálható a rádiós, modellező, harci művészetekkel foglalkozó, ifjúsági táborokat, kiállításokat szervező egyesület. A három csoport aránya a teljes mintában 19%, tehát a kluboknak körülbelül négyötöde kizárólag sporttevékenységet folytat.

A sokoldalú egyesület a pályázatok, támogatások, a tagság növelése szempontjából előnyösebb helyzetben lehet, komplex tevékenysége sikeres működés esetén kiválóan ötvözi a sportot az egyéb határterületekkel a célcsoport (általában a gyerekek, fiatalok) hasznára.

A lakosság részére nyújtott sportszolgáltatások is különbözőképpen jellemzik az egyesületeket. A teljes minta 23%-a egyáltalán nem foglalkozik lakossági sporttal. A fogalom-értelmezéssel talán gond lehetett, számomra értelmezhetetlen, hogy a szabadidősport egyesületek (IV. csoport) 28%-a úgy nyilatkozott, hogy egyáltalán nem. Ezzel szemben a II-es csoport hagyományos, főleg versenysportra koncentráló szervezetei igen aktívak a lakossági sportszolgáltatások terén. Az egyszeri, akció-szerű rendezvények leginkább a III-as csoport tagjait jellemzik, de gyakori a szabadidősportosoknál is. Egy másik kérdéssel a rendezvények természetét vizsgáltam: ebből kiderült, hogy elenyésző számú az olyan sportegyesület, amely semmilyen rendezvényt nem szervez. További érdekesség az is, hogy a sportágot bemutató rendezvények száma a III-as csoportban nagy (több, mint 50%), a II-es csoportnál pedig alacsony (8%), ez a sportági kínálatra rímel: a II-es csoport hagyományos sportágai nem szorulnak bemutatásra, elterjesztésre, míg a III-as csoport klubjainak ez az egyik legfontosabb tevékenysége.

egyesületi típusok (n)	minden szakosztály	nem minden szakosztály	csak alkalmi rendezvényeket	egyáltalán nem
II. versenyzők (49)	43%	21%	20%	18%
III. modernek (87)	20%	8%	44%	23%
IV. szabadidősök (39)	41%	2%	26%	28%

Forrás: Bukta, 2013

Az említések számának arányai a teljes körhöz képest.

1. táblázat: Az egyesületek lakossági sport szervező tevékenysége

Igyekeztem feltárni, hogy a sportegyesületek milyen tanfolyamokat, túrákat, táborokat szerveznek. Általában a saját sportág megismertetéséről szóló kurzusok vagy a sporttáborok, edzőtáborok dominálnak. Közösségépítés szempontjából ugyanakkor fontos lenne kiegészítő tevékenységként túrázni, kirándulni, táborozni. Az önköltséges tanfolyamok szervezése esetében a III-as csoport a legaktívabb, elsősorban a saját sportágot bemutató tanfolyamok, valamint táborok szervezésével. A klubok 43%-a semmilyen önköltséges tanfolyamot, tábort nem szervez, s a speciális rendezvények (vízitúra, sítúra, lovastábor, természetjáró tábor) száma is elenyésző. Figyelemreméltó a szabadidősport klubok inaktivitása ezen a területen, úgy gondolom, hogy közönségcsábító lenne ilyen rendezvények szervezése.

Önkéntesség a sportegyesületekben

A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint 2011-ben a hazai civil szervezetekben 482 ezer fő volt az önkéntesek száma (a 2000-es évek adatfelvételeiben a szám minden évben nagyjából 400-480 ezer között mozgott). A 2004-es Czike-Kuti felmérés 900 ezer körüli önkéntest feltételez, ők nem kötődnek mindenképpen nonprofit szervezethez. (Czike és Kuti, 2006) Ez a szám már közelít az Európai Értékrend Vizsgálatban, 2008-ban mért 11%-os lakossági arány értékéhez, amellyel hazánk – hasonlóan a volt szocialista tömb országaihoz - az alacsony önkéntes-aktivitású országok csoportjába tartozik. (Bartal és Kmetty, 2011) Az ELTE 2011-es „Egyetemesek értéke az egyetemen” vizsgálatában is alacsony a vizsgálatba bevont hallgatók önkéntességének mértéke, a tevékenységek közül viszont a sporthoz és kultúrához kapcsolódó aktivitás bizonyult a legjellemzőbbnek (Arapovics 2011).

A KSH adatai szerint a sport - és a szabadidős szegmensben mind a rendszeres, mind az alkalmi önkéntesek⁷ száma magas, a teljes nonprofit szférán belül 25% feletti az arányuk, az összlétszámot tekintve is elmondhatjuk, hogy minden negyedik önkéntes sport vagy szabadidős területen tevékenykedik. (KSH 2011) Hozzá kell tenni, a foglalkoztatottság ezeken a tevékenységi területeken nagyon alacsony mértékű. A sportegyesületi csoportoknál is csak a sikergyáros és a hagyományos versenyző kategóriákra jellemző a főállású vagy mellékállású munkaerő, ott is csekély létszámban vannak jelen. Az már jóval gyakrabban előfordul, hogy valamilyen tiszteletdíjat, költségtérítést vagy természetbeni juttatást kapnak a gyakran önkénteskedők.

2010-11-ben Bartal Anna Mária és munkatársai nemzetközi multifaktoriális modell adaptálásával széleskörű vizsgálatot végeztek a magyar önkéntesek motivációjáról (Bartal és Kmetty 2011).

A céljuk a hazai önkéntesek általános felmérésén túl az volt, hogy eszközöket, módszereket ajánljanak az önkénteseket foglalkoztató szervezetek számára saját társadalmi aktivistáik megtalálására, tervszerű képzésére és motiválására. Ez utóbbi kevésbé jellemző a magyar nonprofit szervezetekre, nálunk eddig – a sport területén is – kevés figyelmet fordítottak az önkéntesek fejlesztésére, motivációjuk fenntartására.

A vizsgálat eredményei szerint a hazai önkénteseket leginkább az értékek (vagyis a társadalmi ügy iránti elköteleződés), az elismertség keresése és a közösségi élmény motiválja a tevékenységükben. Fontosak még a kulturális és a környezeti szempontok, miközben a vallásosság, a társadalmi minta és a karrierfejlesztés alig játszik szerepet. A vizsgálat egyértelműen bizonyítja, hogy a társadalmi munka örömforrás, és az elismertség-hiányos magyar társadalomban a munka mellett fontos kiegészítő tevékenység lehetne. A szociális interakciók iránti igény nagyon fontos jelzőszáma annak, hogy napjainkban kevés a valódi közösség, így a nonprofit szervezetek ezt a hiányt be tudnák tölteni. A motivációs faktorok között szerepelt a kormányzati, illetve az önkormányzati hiányok kompenzálása, amelyek a faktorok közül az erősebbek közé kerültek. Ez a poszt-szocialista társadalmakban teljesen érthető: az az általános vélekedés sok olyan szolgáltatásról, amelyben jelentős számú önkéntes tevékenykedik, hogy ellátásukról részben vagy egészben az állami szerveknek kell gondoskodiuk. Az fontos tanulság, hogy a *kormányzati hiányok* faktor magasabb értéket kapott, ami azt jelenti, hogy az önkormányzatok feladat-ellátásával elégedettebbek az önkéntesek, vagy egyszerűen jobban ismerik, ezáltal jobban értékelik az erőfeszítéseiket. (Bartal és Kmetty, 2011.)

A vizsgálat szerint a sportban önkénteskedőknek nem olyan erős a motivációja, mint más területeken tevékenykedőknek, a faktorok értékelése viszont nem tért el az átlagtól. Ez azt jelenti, hogy a sport területén az önkéntesek számára is az ügy iránti elköteleződés a legfontosabb, vagyis az érték-motiváció, és ugyanilyen fontos az elismertség, valamint a közösségi élmény.

A sport területén munkám során megismert számtalan önkéntes, de még a sport szférában dolgozók között két generációt ismertem meg. Az idősebbeket egyrészt a régi érában szocializálódott, a sport – általában a saját sportáguk – iránti tántoríthatatlan elköteleződésük jellemzi, az a megingathatatlan hit, hogy az általuk oly nagyon szeretett sportágban ma is legyenek követőik, vegyék komolyan, legyenek eredmények, legyen mire büszkének lenni. Ez a megszállottság viszi őket hétvégenként, családjuktól és szabadidejüktől elvonva őket a sportpályákra. Azokban a sportágakban, amelyek kezdenek kimenni a divatból, ez a ragaszkodás, a tevékenység életben tartásáért folytatott harc még szembetűnőbb. A fiatalok esetében viszont egyértelműen a közösségi élmény, a kapcsolatteremtés lehetősége számít elsősorban, az ő elköteleződésüket elsősorban ez az élmény táplálja. Az általános tendenciákkal szemben nekem az a meglátásom, hogy a sportban az önkéntesség jellemzőbben vezet karrierlehetőséghez – a rendelkezésre álló szűkös lehetőségekhez képest.

A sportban nagyon jellemző az alkalmi önkéntesség (versenyek, rendezvények esetén, a rendszeres irodai vagy szervezői önkéntesség sokkal ritkább). Az alkalmi önkéntesek egy szervezetre jutó száma jelentősen nagyobb, mint a rendszeres önkénteseké. A sporttevékenységből ez logikusan következik, sok esetben az önkéntes segítők rendezvényeken jelennek meg. A rendszeres önkéntesség szintén lehet sportrendezvényeken való közreműködés, még hozzá olyan szervezetekben, sportágakban,

amelyek heti gyakorisággal szerveznek sporteseményeket, bajnoki rendszerben. Ugyanakkor a rendszeres alkalmi munka inkább az adminisztrációs, szervezési, irodai munkára értendő, amely szintén sajátja a sportszférának.

egyesületi típusok (n)	Egy szervezetre jutó rendszeresen dolgozó önkéntesek átlagos száma	Egy szervezetre jutó alkalmi önkéntesek átlagos száma	Azon önkéntesek aránya, akik semmilyen tiszteletdíjat nem kapnak
II. versenyzők (49)	6,4	9,9	51%
III. modernnek (87)	4,8	14,8	76%
IV. szabadidősök (39)	5,5	8,8	87%

Forrás: Bukta, 2013

4. táblázat: A rendszeres és az alkalmi önkéntesek száma egyesületenként

Az egyesületi csoportok közül a legtöbb rendszeres önkéntes a II. típusnál található, ezek a sportegyesületek bajnoki versenyrendszerben szerepelnek, általában rendszeres tevékenységet végeznek, bár az is igaz, hogy az egyesületi típusok közül a II. kategóriában van a legtöbb fizetett munkaerő. Mindazonáltal ezeknek az egyesületeknek is több, mint felében egyáltalán nincs foglalkoztatott, megbízással vagy részmunkaidőben sem. A többi kategóriában viszont tényleg csak elvétve van munkaerő, így ott az önkéntesek munkája jelenti az egyesület szervezői tevékenységét. Az alkalmi önkéntesek, azaz a sportban a rendezvényeken közreműködők legnagyobb arányban a III. egyesületi típusban fordulnak elő. A szabadidősport egyesületek körében némileg kevesebb önkéntes dolgozik, ez a tevékenység kevésbé rendszeres volta és kisebb intenzitása miatt van.

Az önkéntesek általában nem kapnak tiszteletdíjat a tevékenységükért. A szabadidősport, a diáksport és a modern sportszervezetek esetében az önkéntesek több, mint háromnegyede nem részesül sem tiszteletdíjban, sem költségtérítésben a tevékenységéért. A hagyományos klubok ebből a szempontból kis kivételt képeznek, ugyanúgy, mint a foglalkoztatott sportszervezők esetében, hiszen az önkéntesek felének a rendezvényeken való közreműködésért jár juttatás. Ugyan még ebben a kategóriában sem ez a jellemző, mégis jelentősen kisebb a semmilyen díjazásban nem részesülő önkéntesek aránya, mint a többi egyesület esetében. (Azt azért hozzá kell tenni, hogy a sportban a be nem vallott díjak, jövedelmek előfordulása igen gyakori, nemcsak a szervezők körében.)

A mintában szereplő sportegyesületek arra a kérdésre, hogy milyen tendenciát figyeltek meg az utóbbi években a tagok és a mozgósítható önkéntesek számát illetően, teljesen semleges választ adtak. Nagy részük szerint nincs számottevő változás, emellett a csökkenésre és a növekedésre is nagyjából ugyanannyian szavaztak: így tehát maradhatunk annál, hogy ebben a tekintetben nem várható jelentős elmozdulás.

Összegzés

A tanulmányban megfogalmazott kérdésre, miszerint alkalmasak-e a jelenleg működő sportegyesületek közösségi élet szervezésére, egyértelműen az a válasz, hogy csak korlátozott mértékben. A vizsgált felmérési adatokból lezűrhető megállapítások a következők:

1. A sporttal foglalkozó egyesületek nagy száma, településenkénti előfordulása és relatíve nagy tagsága alkalmassá tenné őket a közösségszervezés feladataira, de a tagsági összetétel, a tevékenységek túl speciális volta miatt nem elég befogadók, nehéz a becsatlakozás, kevés a szabadidős és szolgáltató funkció. Komoly konkurrenciát jelentenek napjainkban az informális szerveződések, illetve a profibb szolgáltatást nyújtó sportvállalkozások.
2. A magyar sportban még mindig az élsport-centrikusság a jellemző, az állami támogatási rendszer is erősen efelé tereli a tevékenységet, a sportegyesületek működéséhez még mindig a minél jobb eredmények elérése a kulcs, nem pedig a széles vertikumú tevékenység és a nagy tagsági bázis.
3. A sport vonzó az önkéntesek számára, sokan is vannak, de a képzésük, motiválásuk nem megfelelő, önkéntes együttműködési programok elenyésző számban vannak a területen.

A vizsgált sportegyesületeknek csak hozzávetőlegesen 20%-a a tudatosan szolgáltatás-orientált, sokoldalú, nem az eredményekre koncentráló szervezet. Ez pedig nagyon kevés ahhoz, hogy a sportegyesületeknek valóban jelentős szerepe legyen a közösségformálásban.

Jegyzetek

- ¹ Magyarország annak ellenére, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia része volt, kezdettől fogva képviseltette magát a Nemzetközi Olimpiai Bizottságban, és Magyarország néven indított csapatot 1896 és 1912 között
- ² A grass-root alulról jövő kezdeményezést jelent a nemzetközi szakirodalomban.
- ³ A sportegyesületek pontos számát nem lehet tudni, a statisztikai felmérések, a sportági, valamint az önkormányzati adatok csak a nagyságrendekről adnak tájékoztatást.
- ⁴ A KSH nonprofit adatfelvételein a sport, illetve a szabadidő, hobbi kategória külön csoportot alkot. Utóbbiban két alkategória, a *természethez kötődő sporttevékenység* és a *tömegsport, játék, szabadidős tevékenység* szervezeteinek nagy része a tanulmányban vizsgált sportegyesületek körébe tartozik.
- ⁵ A 2005-ben elfogadott Nemzeti Sportstratégiához készült 2004-ben reprezentatív lakossági felmérés a sportszokásokról.
- ⁶ Az utánpótlás-nevelésben részt vevő gyerekek nagy része is igazolt sportoló, részt vesznek a korosztályos versenyrendszerben.
- ⁷ A statisztikák megkülönböztetik a rendszeresen és alkalmanként önkénteskedőket.

Irodalom

- A Központi Statisztikai Hivatal Nonprofit szervezetek Magyarországon című kiadványai és adatbázisai 1998-2011. www.ksh.hu
- Arapovics Mária (2011): *Egyetemesek értékei az egyetemen* (Szerk) ELTE Az Élethosszig Tartó Művelődésért Alapítvány .
- Dr. Bakonyi Tibor (2007): *Állam, civil társadalom, sport*. Kossuth Kiadó, Budapest.
- Bartal Anna Mária-Kmetty Zoltán (2011): A Magyar önkéntesek motivációi – a Magyar Önkéntes Motivációs Kérdőív szttenderdizálásának eredményei alapján. *Civil Szemle* 2011/4. 7-30.
- Bukta Zsuzsanna(2005): A sport civil szférája Magyarországon. *Civil Szemle* 2005/3. 59-77.
- Bukta Zsuzsanna (2013): *Civil társadalom, közösségépítés, helyi cselekvés a sportban – A sportegyesületek szervezeti jellemzői és a helyi önkormányzatokkal való kapcsolata*. Doktori értekezés, kézirat.
- Czike Klára- Kuti Éva (2006): *Lakossági adományok és önkéntes tevékenység*. Nonprofit kutatócsoport, Budapest
- Földes Éva, Kun László, Kutassi László (1989): *A magyar testnevelés és sport története*. Sport kiadó, Budapest
- Kun László (1998): *Egyetemesek testnevelés- és sporttörténet*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- Vercseg Ilona (2010): Kötődések és választási lehetőségek? Civil közösségfejlesztő reflexiók a rendszerváltástól napjainkig . *Civil Szemle* 2010/4. 9-24.

